

3. Чумак, Людмила. “Нові” слова як особливість розвитку сучасної англійської мови.” *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 26 (2007): 229-231. eprints.zu.edu.ua/2274/1/06chlmam.pdf
4. Вишневецька, Наталія. “Кліше як мовна одиниця: проблеми кліше в мовознавстві.” *Філологічні науки. Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Кн.3* (2013): 33-36.
5. Якубинский, Лев. Избранные работы: Язык и его функционирование. Отв. ред. А. Леонтьев. Москва: Наука, 1986.
6. Торопцев, Иван. Язык и речь. Воронеж: Изд-во Воронеж. ун-та, 1985.
7. Лещак, Светлана. Языковое клише: прагматика, семантика и структура аналитических номинативных неидиоматических знаков в современном русском языке. Kielce: Wyd. Akademii Świętokrzyskiej, 2007.
8. Серебрянская, Ирина. “Стилистичні особливості та культура ділової усної комунікації.” *Вісник СумДУ. Серія “Філологія”*. (1) 2007: 166-172.
9. Степанова, Мария. “О “внешней” и “внутренней” валентности.” *Иностранные языки в школе*. (3) 1967: 13-19.

REFERENCES

1. Sosunova, Galina. “Funktsionirovanie i semanticheskaya harakteristika yazykovyih klishe vo frantsuzskom yazyke: (na materiale tamozhennogo diskursa).” *Yazyk i kultura* (2) 2014: 89-99.
2. Smirnitkiy, Aleksandr. Leksikologiya angliyskogo yazyka. Tula: Omen, 1998.
3. Chumak, Liudmyla. “Novi” slova yak osoblyvist rozvytku suchasnoi anhliiskoi movy.” *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka* 26 (2007): 229-231. eprints.zu.edu.ua/2274/1/06chlmam.pdf
4. Vyshnevskaya, Nataliia. “Klishe yak movna odynytisia: problemy klishe v movoznavstvi.” *Filolohichni nauky. Naukovi zapysky NDU im. M. Hoholia*. Кн.3 (2013): 33-36.1. Yakubinskiy, Lev. Izbrannyye raboty: Yazyk i ego funktsionirovanie. Otv.red. A. Leontev. Moskva: Nauka, 1986.
5. Yakubinskij, Lev. Izbrannyye raboty: YAzyk i ego funkcionirovanie. Otv. red. A. Leont'ev. Moskva: Nauka, 1986.
6. Toroptsev, Ivan. Yazyk i rech. Voronezh: Izd-vo Voronezh. un-ta, 1985.
7. Leschak, Svetlana. Yazykovoe klishe: pragmatika, semantika i struktura analiticheskikh nominativnyih neidiomaticheskikh znakov v sovremennom russkom yazyike. Kielce: Wyd. Akademii Świętokrzyskiej, 2007.
8. Serebrianska, Iryna. “Stylistychni osoblyvosti ta kultura dilovoi usnoi komunikatsii.” *Visnyk SumDU. Seriiia “Filolohiia”*. (1) 2007: 166-172.
9. Stepanova, Mariya. “O “vneshney i “vnutrenney” valentnosti”. Inostrannyye yazyki v shkole. (3) 1967: 13-19.

УДК 81’367

ПРОБЛЕМА ВИБОРУ БАЗОВИХ ОДИНИЦЬ ДЛЯ ОПИСУ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ

Рудоман О. А., к. філол. н., доцент

*Хмельницький національний університет
вул. Інститутська, 11, м. Хмельницький, Україна*

oarudoman@gmail.com

У статті розглянуто проблему відбору тих емоційних процесів, які безпосередньо пов’язані з механізмом створення мовлення. Складено психологічну й структурну парадигму, основна вимога яких діагностувати або прогнозувати емоційний стан і мовну специфіку відповідно. З’ясовано, що психологічний класифікаційний ряд повинен охоплювати емоційну сферу загалом й ураховувати функціональні характеристики емоцій. Тому основою для побудови психологічної парадигми (власне лінгвістичної предикативної парадигми) обрано стани афекту, які можуть спонукати до активних дій або пасивного стану, а отже, впливати на мовленнєво-мисленнєві процеси та вираження оцінки.

Ключові слова: афект, емоційний стан, психологічні стани, мовленнєво-мисленнєва діяльність.

ПРОБЛЕМА ВЫБОРА БАЗОВЫХ ЕДИНИЦ ДЛЯ ОПИСАНИЯ ЭМОЦИОНАЛЬНОЙ СФЕРЫ

Рудоман О. А.

*Хмельницький національний університет
ул. Інститутська, 11, г. Хмельницький, Україна*

В статье проанализирована проблема выбора тех эмоциональных процессов, которые непосредственно связаны с механизмом речепорождения. Составлены психологическая и структурная парадигмы, главное требование которых диагностировать и прогнозировать эмоциональные состояния и языковые особенности соответственно. Выяснено, что психологический классификационный ряд должен охватывать эмоциональную среду в целом и учитывать функциональные характеристики эмоций. Поэтому основой для построения психологической парадигмы (собственно лингвистической предикативной парадигмы) избраны состояния аффекта, которые могут побуждать к активным действиям или пассивному состоянию, следовательно, влиять на речемыслительные процессы и выражения оценки.

Ключевые слова: аффект, эмоциональное состояние, психологические состояния, речемыслительная деятельность.

THE PROBLEM OF CHOSING BASIC UNITS TO DESCRIBE AFFECTIONS

Rudoman O. A.

*Khmelnytskyi Nationanal University
Instytutska str., 11, Khmelnytskyi, Ukraine*

When studying the sublanguage used in emotional state the first task is to choose such outpouring of emotions which can affect speaker's language characteristics and define emotional estimate. It's difficult for linguists to find out correlation relations between psychological status and peculiarities of his speech. That's why the problem of those emotional processes selection, directly connected with the mechanism of language production is considered to be actual. Such copulation can be established when having precise terms for emotions.

The object of the research is phenomena of affection. The subject of the research is main psychological states in making linguistic and predicative paradigm. The aim of the article is to establish function copulation correlating between the elements of predicative group and main types of psychological state which influence the verbal and cogitative activities. Affection in many linguistic researches happens to be non-differential, either infelicitous classifications are used or the range of emotional meaning reduces.

Psychological classification range must comprise all the affection and take into account functional characteristics of emotions. Besides the peculiarities of their influence on the language cogitative processes, including emotional states, must meet the following requirements: it must be a range of quantitatively similar and qualitatively dissimilar for their characteristics emotions which are similar for length and intensity but correlate by different poles; emotional outpouring must be distinctly expressed and easily determined; they must give idea about various effects of affections; manifestation of emotions must be interconnected with the mechanisms of the verbal and cogitative activities of a human.

Emotional state – the state of affect, distinguished almost by all researchers, meets all these requirements. Thus, affect is an emotional state characterized by stormy and relatively short-time passing (fury, anger, horror etc.) or very strong short-time feeling. An interesting attempt to describe affective human responses has been made by O. M. Luk. He distinguishes eight types of affects: felicity, admiration, wonder, despair, fury, anger, horror, disgust. This classification has an important advantage as it takes into account not only dynamic characteristics of affective human reactions (duration, intensity of passing) but also qualitative characteristics as well as their pole (positive or negative). Thus, they refer felicity and admiration to positive affects, and despair, fury, horror, anger and disgust – to negative. So affects, on the one hand are qualitatively similar components and on the other hand are the brightest types of emotions.

Affect isn't a specific way of expressing negative emotions. It's the highest according to the intensity passing both positive and negative emotions.

Thus, there has been chosen the states of affects as the basis for making psychological paradigm (proper linguistic predicative paradigm). The affects state can mingle or force the function of higher psychic processes (memory, cognitive processes, logical operations etc.) and influence the verbal and cogitative processes and evaluation expressing.

Key words: affection, emotional state, psychological states, verbal and cogitative activities.

При вивченні субмови, яку вживають в емоційному стані, першочергове завдання полягає у виборі таких проявів емоційної сфери, які можуть впливати на мовні характеристики мовця й визначають характер емоційної оцінки.

Зауважимо, що при вивченні характеристик емоційного мовлення не можна обійти питання специфіки якісних і кількісних характеристик емоційних проявів у різних народів. Існування гарно розвиненої прамови людських емоцій у тваринному світі, досить універсальний характер пантоміміки, а також індивідуальний принцип оцінки будь-якого явища дійсності з погляду “добре–погано” та багато інших факторів, здавалося б, указують на те, що емоції виступають універсальним багатокультурним явищем. Деякі дослідники виходять із повного універсалізму емоційних проявів усіх народів, відносячи їх до надкультурних людських ознак. Водночас численні факти вказують на необхідність диференційованого підходу до вивчення емоційної сфери в різних народів. З’являється все більша кількість міжмовних досліджень, що доводять існування емоційних понять, фундаментальних для однієї мовної спільноти й відсутніх або з іншим змістом в іншій. Спроби розглядати емоційну сферу як якийсь універсальний міжкультурний феномен піддають справедливій критиці.

Вирішення цієї проблеми не з простих. Насамперед емоційна сфера – це складне гетерогенне явище. У Короткому психологічному словнику визначено такі форми прояву емоцій, як відчуття, афекти, почуття, пристрасті, настрої. У Філософському словнику виокремлено такі види емоцій: настрої, афект, пристрасть. О. М. Леонт’єв підрозділяє всі емоційні явища на емоції й почуття з одного боку, і афекти – з іншого [8]. О. М. Лук говорить про чотири основні форми емоційних станів: почуття, афекти, пристрасті та настрої [9]. Ті або інші типи емоцій є зовнішніми проявами та засобами вираження емоційних станів: інтенсивність і тривалість, націленість (на суб’єкт або на об’єкт), об’єктивні показники (фізіологічні та фізичні), залежність від впливу ситуації та багато інших факторів. Крім того, емоції поділяють на вищі й нижчі, базисні й похідні, позитивні й негативні, сприятливі для активізації індивіда або, навпаки, що характеризують його пасивний стан.

Отже, лінгвістам важко виявити кореляційні зв’язки між психологічним станом мовця й особливостями його мовлення. Тому проблему відбору тих емоційних процесів, які безпосередньо пов’язані з механізмом створення мовлення, вважаємо **актуальною**. Такий зв’язок можна установити лише у випадку термінологічної визначеності при позначенні емоційних проявів.

Об’єктом дослідження є явища емоційної сфери.

Предметом дослідження виступають основні психологічні стани в побудові лінгвістичної предикативної парадигми.

Мета статті полягає в установленні функціональних зв’язків, що корелюють, між членами предикативного ряду й основними типами психологічного стану, що впливають на мовленнєво-мисленнєву діяльність.

У багатьох лінгвістичних дослідженнях емоційна сфера або не диференційована, або використовуються неточні з психологічної точки зору класифікації, або ж звужується коло досліджуваних емоційних значень.

Деякі дослідники свідомо ігнорують різноманітність емоційної сфери й використовують терміни “емоційне мовлення”, “афективне мовлення”, “емотивні висловлювання”, “емоційні конструкції”, “емотивний текст” тощо. І лише в деяких конкретних випадках надають перевагу тим чи іншим мовним одиницям для вираження певних емоцій. Деякі автори в одному ряду розглядають такі різні за своїми кількісними, якісними і функціональними характеристиками емоційні прояви, як задоволення, біль, схвалення, несхвалення, жаль, занепокоєння; невдоволення, роздратування, наснага, обурення, горе, розпач, злість, смуток [13]; здивування, захоплення, невдоволення, докір, жаль, побоювання, згода, радість, бажання [17].

Деякі дослідники навмисно звужують коло емоційних проявів, відображених у мовленні. Робота Т. С. Гриневич присвячена вивченню системних відношень у лексико-граматичному полі англійських слів, які передають гнів [3]. Т. Є. Змеєва на матеріалі французької мови

досліджує функціонально-комунікативні особливості висловлювань, що виражають захоплення [6]. В. Ф. Денисов аналізує інтонаційні й лексико-граматичні особливості висловлювань, що передають значення комплексу емоцій від невдоволення до злості в англійському розмовному мовленні [4]. Т. В. Адамчук розглядає способи лематизації таких емоційних проявів, як радість, роздратування й несподіванка [1].

Водночас, з'являється все більше робіт, автори яких, з одного боку, прагнуть досліджувати досить широке коло емоційних проявів, а, з іншого, указують на необхідність диференційованого підходу при вивченні емоційної сфери.

О. М. Юдіна, наприклад, виокремлює керовані та некеровані емоції [16]. Варте уваги у цій класифікації розмежування емоційного стану як форми внутрішнього переживання й емоційного значення як комунікативного типу висловлювання. Хоча терміни – керовані та некеровані емоції – не зовсім вдалі, оскільки будь-яка емоція – це реакція на подразник, спрямована на нього (випадки “безпричинного” хвилювання, тривоги, заклопотаності завжди мають свої об'єктивні причини).

О. Г. Поспелова пропонує розмежовувати “емотивні висловлювання” й “директивні висловлювання”. При цьому зауважено, що в директивних висловлюваннях – проханнях, погрозах, – навіть при поєднанні спонукання співрозмовника до дії й вираження емоцій, все-таки спонукання до дії для мовця, ймовірно, важливіше [11]. Отже, О. Г. Поспелова практично виключає вивчення емоційних значень у “директивних висловлюваннях”, або волевиявленнях, що складають, як відомо, невід'ємну частину емоційної сфери [11].

К. М. Денисов підрозділяє всі емоційні значення, які відображаються в мовленні, на 1) значення з позитивною модальністю; 2) значення з негативною модальністю; 3) значення з амбівалентною модальністю [4]. На жаль, ця класифікація не має чітких критеріїв розмежування емоційних проявів. Так, наприклад, важко погодитися з тим, що впевненість і зверхність – це протилежні за знаком емоційні значення. Крім того, автор не розмежовує наскільки різні характеристики психологічної сфери, як власне емоції (обурення, здивування), волевиявлення (умовляння, погроза) і риси характеру (доброзичливість, дружелюбність).

Ю. М. Малинович вважає, що всі синтаксично-семантичні класи й типи емоційно-експресивних речень можна впорядкувати в рамках парадигматичних рядів за характером основних емоційно-експресивних значень і за ступенем емоційної насиченості [10].

Крім того, в останні роки з'являються роботи, автори яких при створенні класифікації явищ емоційної сфери приділяють особливу увагу впливу емоцій на пов'язані з ними мовленнєві відтворення. Так, В. В. Жура й В. І. Шаховський започаткували поняття емоційного дейксиса – вихідної емоційної позиції суб'єкта мовлення, який утворюється в результаті взаємодії таких параметрів емоційної сфери, як емотивна інтенція суб'єкта мовлення, модальність, тональність і спрямованість емоцій [5].

Особливий інтерес у плані параметричного опису емоційних станів і виявлення їхніх лінгвістичних корелятивів представляє вивчення основних закономірностей роботи механізму породження мовлення при змінах функціонального стану людини.

Отже, у роботах останніх років спостерігаємо прагнення не тільки описати мовні елементи емоційного мовлення і співставити їх з певними проявами емоційної сфери, але й створити парадигматичну класифікацію, що включає ряди ознак, що корелюють. Для вирішення цього завдання потрібно побудувати структурну й психологічну парадигму та встановити кореляцію між ними. Основна вимога до названих парадигм – це їхня потенційна можливість діагностувати або прогнозувати емоційний стан (і, відповідно, особливості вираженої семантики) і мовну специфіку відповідно. Вибір психологічного класифікаційного ряду, як бачимо, – це досить складне завдання, від успішного вирішення якого багато в чому

залежить можливість установлення кореляційних зв'язків між предикативним значенням висловлювання й структурними особливостями мовлення.

Виходячи з того, що психологічний класифікаційний ряд повинен охоплювати емоційну сферу загалом й урахувати функціональні характеристики емоцій. Крім того, характер їхнього впливу на мовленнєво-мисленнєві процеси, що включають емоційні стани, повинні відповідати таким вимогам:

- 1) це повинен бути ряд кількісно однорідних і якісно різнорідних за своїми характеристиками емоцій, що приблизно однакові за тривалістю й інтенсивністю, але співвіднесені за різними полюсами (з позитивним або з негативним);
- 2) емоційні прояви повинні бути досить чітко виражені й легко обумовлені;
- 3) вони повинні надавати уявлення про найрізноманітніші прояви емоційної сфери;
- 4) реалізація емоційних проявів повинна бути пов'язана безпосередньо з механізмами мовленнєвої діяльності людини.

Усім цим вимогам відповідає виокремлюваний практично всіма дослідниками емоційний стан – стан афекту. Так, афект – це емоційний стан, якому притаманний бурхливий і відносно короткочасний перебіг (лють, гнів, жах тощо.) [8], або дуже сильне короткочасне почуття [9]. У стані афекту людина захоплена тим, що викликало переживання (“звуження свідомості”), у результаті чого порушено перебіг інтелектуальних процесів і послаблено контроль над своєю поведінкою. Відзначають, що основне в афекті – це раптове, випробувальне потрясіння, що позначається на всій життєдіяльності людини в цей момент. При афекті спостерігається падіння активності вищих рівнів психіки, різко знижується, гальмується здатність до активної розумової діяльності, проявляється дефектність сприйняття, що виражається в так званому звуженні свідомості: свідомість фокусується лише на тому, що стало причиною афекту, а все інше стає неважливим.

Названі характеристики афекту відповідають двом попередньо виокремленим умовам: кількісної однорідності й домінуючій ролі досліджуваних проявів емоційної сфери. Однак при розгляді наведених визначень створюється враження, що афект відіграє негативну роль у життєдіяльності людини й створює лише негативний вплив на інтелектуальні процеси.

Цікава спроба опису афективних реакцій людини зроблена О. М. Луком. Він виокремлює вісім видів афекту: блаженство, захоплення, здивування, розпач, лють, злість, жах, огида. Ця класифікація має суттєву перевагу, оскільки вона враховує не тільки динамічні характеристики афективних реакцій людини (тривалість, інтенсивність перебіг та ін.), але й характеристики якісні, у тому числі їхній знак (позитивний або негативний). Так, до позитивних афектів відносять блаженство й захоплення, а до негативних – розпач, лють, жах, злість, огида. Особливе місце з-поміж них займає здивування, знак якого залежить від того, сприятливою чи несприятливою, вигідною чи не вигідною виявляється для людини різка зміна ситуації.

Перш ніж перейти до питання про місце афектів у життєдіяльності людини і їхнього впливу на мовленнєву діяльність, варто визначити, чи розглянуті емоційні прояви є універсальними психофізіологічними процесами.

Англійськомовні психологічні словники, у тому числі словник Дж. Древера [18], дозволяють виокремити сім станів афекту: 1) *aversion* – disagreeable feeling, together with impulse to withdraw or avoid [18, с. 26]; 2) *despair* – an intensely unpleasant emotional state, associated with the abandoning of hope or a successful issue of one's efforts to attain an end or satisfy a desire [18, с. 64]; 3) *frenzy* – violent and disorganized emotional excitement [18, с. 103]; 4) *furor* – acute emotional excitement involving violent behaviour [18, с. 104]; 5) *hate* – a sentiment or emotional attitude involving<...>the whole gamut of primary emotions, but with anger, and often fear,

predominating [18, с. 116]; *terror* – extreme degree of fear [18, с. 296]; 6) *wonder* – an emotion excited by strange, novel, or impressive objects or occurrences [18, с. 303].

За визначеннями О. М. Лука і Дж. Древера стає зрозумілим, що *wonder* – здивування, *aversion* – огида, *despair* – розпач, *terror* – жах – це ідентичні стани. А те, що Дж. Древер називає *hate*, дуже близьке до злості за О. М. Луком.

Крім того, Дж. Древер не вказує на позитивний або негативний характер перебігу такого афекту, як *frenzy*. В Оксфордському словнику [20] подано такі визначення слова: “agitation or disorder of the mind likened to madness; a state of delirious fury, rage, enthusiasm, or the like; also wild, folly, distraction, craziness” [20, IV, с. 533]. Із цього випливає, що поняття *frenzy* позначає як позитивні, так і негативні афекти.

Аналіз матеріалу показав, однак, що сучасні англійські й американські драматурги в ремарках щодо емоційного стану своїх героїв використовують це слово винятково у значенні *rage*, *fury*, тобто як еквівалент афекту лють. Вимагає уточнення також процес, названий Дж. Древером *furor*. Як і у випадку з *frenzy*, ми не знаходимо в ньому вказівки на перебіг процесу. В Оксфордському словнику подано декілька значень слова, у тому числі “*fury*, *rage*, *madness*, *anger*, *mania*”, “*great enthusiasm or excitement*”, “*rage*”, or “*craze which takes everyone by storm*” [20, IV, с. 616]. Наведені визначення не допомагають уточнити перебіг цього процесу. Важко припустити, однак, щоб у довіднику, де представлено всі види негативних афектів і афект *wonder*, не було представлено величезної сфери позитивних афективних станів. Якщо Дж. Древер мав на увазі позитивний знак цього процесу, то *furor* поєднує блаженство й замилювання за класифікацією О. М. Лука. Водночас, це слово жодного разу не трапилося при характеристиці позитивного афективного стану героя. Автори використовують слова *delight*, *rapture*, *enthusiasm*, які визначено в Оксфордському словнику відповідно як “*pleasure, joy<...>felt in high degree*” [20, VIII, р. 162]; “*now esp. Ecstatic delight or joy*” [20, VIII, с. 153]; “*rapturous intensity of feeling in favour of a person, principle, cause, etc.*” [20, III, с. 216] і, таким чином, синонімічні поняттю “*furor*” у Дж. Древера.

Як бачимо, сфера афективних проявів загалом універсальна, і понятійні системи англійської та української мов збігаються.

Отже, афекти, з одного боку, є кількісно однорідними компонентами емоційної сфери, а з іншого боку – є найбільш яскравою, концентрованою формою прояву всіх емоційних реакцій, від власне емоцій (у вузькому значенні) до волевиявлень.

Афект не є специфічною формою прояву негативних емоційних станів. Це найвищий за інтенсивністю ступінь перебігу як позитивних, так і негативних емоцій.

Варто відзначити також, що стан афекту пов’язаний з яскраво вираженими фізіологічними й пантомімічними проявами. Таким станам характерна зміна ритму дихання (людина задихається, важко й переривчасто дихає) і серцевої діяльності (серце завмирає або посилено б’ється), порушення кровопостачання окремих частин організму (людина блідне або червоніє), зміна функціонування секреторних залоз (сльози, пересихання в роті або рясне слиновиділення, піт); периферичні зміни поширюються на м’язеву систему обличчя й усього тіла (міміка, жестикуляція). Виокремлюють вісім типів невербальних індикаторів емоційного стану: міміку, пантоміміку, голос, колір обличчя, особливості дихання, серцевої діяльності, функціонування секреторних залоз і температури тіла. Отже, добре відомі фахівцям нейрофізіологічні характеристики афекту проявляються у формах, доступних для спостереження без спеціальних апаратів. Ця особливість афектів дозволяє як розширити сферу вивчення власне мовленнєвих засобів позначення емоцій, так і використати більший список індикаторів (“ключів”) при відборі фактичного матеріалу.

Оскільки зовнішні прояви в міміці, пантоміміці, особливостях звучання голосу та ін. – це невід’ємні атрибути афектів, ремарки типу *Serafina’s chest is heaving violently; slamming door*

violently behind him; on the verge of attacking; in a terrible shrieking voice можуть виступати надійними критеріями відбору адекватного матеріалу.

Отже, при відборі фактичного матеріалу можна опиратися на такі індикатори стану мовця: 1) безпосередня вказівка на вид афекту: *despair, frenzy, rage, fury, terror, horror, fright, hate, hatred, spite, aversion, abhorrence, disgust, wonder, amazement, consternation, delight, rapture, ecstasy, enthusiasm*; 2) вказівка на найвищий ступінь перебігу відповідного афекту емоції: *anger overcoming him, flash of anger, genuine surprise, real fear; exasperated, overjoyed, overcome by joy, bursting with indignation*; 3) вказівка на загальний емоційний стан мовця: *excited, maddened, overwhelmed, passionate, struck, stunned; heatedly, savagely; withrising agitation*; 4) опис зовнішності мовця, що вказує на його емоційний стан: *on the verge of tears, with ecstasies mile on her face, a look of terror comes into her eyes, her face is drawn in an expression of intense suffering by memory; wide-eyed*; 5) опис особливостей міміки, пантоміміки мовця, його дій, що вказують на його емоційний стан: *frantically, mechanically, shrinking from him, shaking with intensity, smashes him across the face, shaking her fiercely*; 6) вказівка на особливості звучання голосу: *screeching, screaming, stammeringly, toneless voice, whimpering, shouting, explodingat, shriekvoice, shrilly voice, roaring, high unnatural voice, shaken voice, sobbing stifled torn sounds, crying wildly (violently, vehemently)*.

Отже, афект – це найбільш адекватний об’єкт лінгвістичних досліджень. Водночас відкритим залишається питання, як афективні стани впливають на мовленнєво-мисленнєві процеси. Крім того, стан може проявлятися по-різному. Знак перебігу афекту (позитивний або негативний) безпосередньо не пов’язаний зі змінами в роботі свідомості. Так, стан захоплення або блаженства можуть створити деформувальний вплив на процеси відтворення, викликати звуження свідомості й сприяти виникненню ступору. А сильний гнів або лють можуть зробити стимулювальний вплив на роботу свідомості. Із психофізіологічної точки зору негативні емоції можуть бути джерелом сили для кори більших півкуль головного мозку, будучи необхідним стимулом для активного життя людей. Однак, якщо негативна емоція приймає затяжний хронічний характер, порушення починає циркулювати між корою й підкорою, створюючи так зване коло, “пастку”, де підвищується й закріплюється чутливість мозку до травмувальних роздратувань [2, с. 339–342].

Не випадково в останні роки об’єктом психологічних досліджень усе частіше стають не прояви конкретних емоцій або афектів, а їхні функціональні ознаки, що характеризують поведінку людини [12]. Результати проведених досліджень дозволяють зробити висновок про те, що основним фактором, релевантним при дослідженні впливу емоційної сфери на мовлення, є вплив (деструктивний або конструктивний) афективного стану на мовленнєво-розумові процеси.

Аналіз психологічного словника Дж. Древера дозволив виокремити стани, в описі яких вказано на функціональну зміну свідомості людини:

choc – uncoordinated response elicited by a sudden stimulus for which the individual has not been prepared by immediately proceeding experience [18, с. 38];

hysteria – mental disorder characterized by dissociation, high susceptibility to auto-suggestion [18, с. 126];

shock – sudden depression of the nervous exhaustion, produced by violent emotion [18, с. 269];

stupor – a relatively unconscious and non-responsive state [18, с. 281];

trance – la condition of dissociation, characterized by< ...>automatisms in act and thought [18, с. 302].

Ці психічні стани представляють безсумнівний інтерес. По перше, виходячи з визначень Дж. Древера й визначень Оксфордського словника, можна зробити висновок про те, що вони

перекривають усі види афектів і є більш узагальненими проявами афективної сфери. З іншого боку, ці стани вказують на характер перебігу емоційного процесу – активний (hysteria, choc) або пасивний (shock, stupor, trance), безпосередньо впливаючи на механізм створення мовлення.

Аналіз авторських ремарок показав, що слово shock і його похідні використовують у двох випадках: при узагальненому позначенні крайнього порушення (1) і в більш вузькому значенні крайнього здивування (2):

Якщо слова hysteria, choc, shock і їхні похідні досить часто використовують в авторських ремарках для характеристики стану мовця, то слова stupor й trance практично не трапляються. Ці слова замінюють або термінологічними еквівалентами (apoplectic, collapsed), або характерними для розмовного мовлення невузької термінологічної специфіки визначеннями (broken, overwhelmed, stunned), або відповідним описом зовнішнього вигляду й дій героїв (her eyes shut and palm tree leaf drops from her fingers):

Розглянуті авторські ремарки, поряд з перерахованими вище, також можна включити в список індикаторів афективного стану мовця.

Отже, основою для побудови психологічної парадигми (власне лінгвістичної предикативної парадигми) обрано стани афекту, які можуть або заважати, або сприяти функціонуванню вищих психічних процесів (пам'яті, пізнавальних процесів, логічних операцій та ін.), спонукати до активних дії або пасивного стану (крайнє збудження або гальмування) і, отже, впливати на мовленнєво-мисленнєві процеси та вираження оцінки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адамчук Т. В. Тематизация эмоций в тексте : (на материале современного английского языка) : дис. ... канд. филол. наук / Т. В. Адамчук. – Саранск, 1996. – 189 с.
2. Анохин П. К. Эмоции // Большая медицинская энциклопедия. 2-е изд. / П. К. Анохин – Т. 35. М. : Советская энциклопедия, 1964. – С. 339–342.
3. Гриневич Т. С. Системные отношения внутри развернутого лексико-семантического поля: (на основе анализа английских слов, выражающих гнев) / Т. С. Гриневич // Вопросы романо-германской и славянской филологии. – Минск, 1975. – С. 62–74.
4. Денисов В. Ф. Интонационная структура фраз, передающая комплекс эмоций от недовольства до ярости в английской речи: (Экспериментально фонетическое исследование) : дис. ... канд. филол. наук / В. Ф. Денисов. – М., 1973. – 185 с.
5. Жура В. В. Эмоциональный дейксис в вербальном поведении английской языковой личности: (на материале англоязычной художественной литературы) : дис. ... канд. филол. наук / В. В. Жура. – Волгоград, 2000. – 200 с.
6. Змеева Т. Е. ИмPLICITное выражение эмоций в функционально-коммуникативном аспекте: (на материале современного французского языка) : дис... канд. филол. наук / Т. Е. Змеева. – М., 1989. – 210с .
7. Краткий психологический словарь / Под. общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. – М. : Изд-во полит. лит., 1985. – 431 с.
8. Леонтьев А. Н. Аффект // А. Н. Леонтьев. Большая советская энциклопедия. 3-е изд. / – 1972. – Т.2. – 456 с.
9. Лук А. Н. Эмоции и чувства / А. Н. Лук. – М. : Знание, 1972. – 78 с.
10. Малинович Ю. М. Эмоционально-экспрессивные элементы синтаксиса современного немецкого языка : дис. ... докт. филол. наук / Ю. М. Малинович. – Иркутск, 1990. – 429 с.

11. Поспелова А. Г. Возможные подходы к решению проблемы экспрессивности и эмоциональности слова и предложения А. Г. Поспелова. // Вопросы структуры английского языка в синхронии и диахронии : Межвуз. Сб. / ЛГУ им. А. А. Жданова /– Л., 1985. – Вып. 5 : Слово и предложение в структурно-семантическом аспекте. – С. 83–90.
12. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – М. : Педагогика, 1976.– 416с.
13. Рыбакова М. В. Эмоциональность в системе коммуникативных типов предложения : (на материале английского языка) : дис ... . канд. филол. наук / М. В. Рыбакова. – М., 1985. – 167 с.
14. Сулова М. М. Синтаксические конструкции аффекта в современном английском языке: дис....канд. филол. наук / М. М. Сулова. – М., 1998. – 162 с.
15. Шаховский В.И., Жура В. В. Дейксис в сфере эмоциональной речевой деятельности // Вопросы языкознания. / В. И. Шаховский. – 2002. — №5 . – С.38–56.
16. Юдина Н. Е. К вопросу об эмоциональных конструкциях в составе диалогических единств : дис. канд. филол. наук / Н. Е. Юдина – М., 1973. – 162 с.
17. Янелюнайте С. С. Грамматические средства выражения эмотивности в тексте (современный немецкий язык) : дис.... канд. филол. наук / С. С. Янелюнайте. – М., 1985. – 174 с.
18. Drever J. A Dictionary of Psychology. – Penguin Books, 1977. — 310 p.
19. Kryk-Kastovsky B. Surprise. Surprise : The Iconicity-conventionality Scale of Emotions in The Language of Emotions: Conceptualization, Expression and Theoretical Foundation / Ed. By S.Niemer, R. Dirven, – Amsterdametc., 1997. – P. 155–169.
20. The Oxford English Dictionary on Historical Principles / Ed. by J. A. Murray. – Oxf. : Clarendon Press, 1933. – XII vol.

REFERENCES

1. Адамчук, Татьяна. “Тематизация эмоций в тексте : (на материале современного английского языка)”. Дис. канд. филол. наук, Саранск, 1996.
2. Анохин, Петр. *Эмоции*. Т 35, Большая медицинская энциклопедия. Москва: Советская энциклопедия. 1964.
3. Гриневич, Татьяна. “Системные отношения внутри развернутого лексико-семантического поля: (на основе анализа английских слов, выражающих гнев)”. *Вопросы романо-германской и славянской филологии* 1975: 62–74.
4. Денисов, Владимир. “Интонационная структура фраз, передающая комплекс эмоций от недовольства до ярости в английской речи: (Экспериментально фонетическое исследование)”. Дис. канд. филол. наук. Москва, 1973.
5. Жура, Виктория. “Эмоциональный дейксис в вербальном поведении английской языковой личности: (на материале англоязычной художественной литературы)”. Дис. канд. филол. наук. Волгоград, 2000.
6. Змеева, Татьяна. “ИмPLICITное выражение эмоций в функционально-коммуникативном аспекте: (на материале современного французского языка)”. Дис... .канд. филол. наук. Москва, 1989.
7. Петровский, Артур, Михаил Ярошевский. *Краткий психологический словарь*. Москва: Изд-во полит. лит., 1985.
8. Леонтьев, Алексей. “*Большая советская энциклопедия*”. Т. 2. *Аффект*. Москва: Советская энциклопедия, 1972.
9. Лук, Александр. *Эмоции и чувства*. Москва: Знание, 1972.

10. Малинович, Юрий. “Эмоционально-экспрессивные элементы синтаксиса современного немецкого языка”. Дис. докт. филол. наук. Иркутск, 1990.
11. Пospelова, Александра. Возможные подходы к решению проблемы экспрессивности и эмоциональности слова и предложения. *Вопросы структуры английского языка в синхронии и диахронии* 5 (1985): 83–90.
12. Рубинштейн, Сергей. *Основы общей психологии*. Москва: Педагогика, 1976.
13. Рыбакова, Марина. “Эмоциональность в системе коммуникативных типов предложения: (на материале английского языка)”. Дис. канд. филол. наук. Москва, 1985.
14. Суcлова, Марина. “Синтаксические конструкции аффекта в современном английском языке”. Дис. канд. филол. наук. Москва, 1998.
15. Шаховский, Виктор, Виктория Жура. Дейксис в сфере эмоциональной речевой деятельности. *Вопросы языкознания* 5 (2002): 38–56.
16. Юдина, Наталья. “К вопросу об эмоциональных конструкциях в составе диалогических единств”. Дис. канд. филол. наук. Москва, 1973.
17. Янелюнайте, Сигита. “Грамматические средства выражения эмотивности в тексте (современный немецкий язык)”. Дис. канд. филол. наук. Москва, 1985.
18. Dreyer, J. *A Dictionary of Psychology*. New York: Penguin Books, 1977.
19. Крык-Kastovsky, B. *Suprise. Surprise : The Iconicity-conventionality Scale of Emotions in The Language of Emotions: Conceptualization, Expression and Theoretical Foundation*. Edited by S.Niemer, R. Dirven. Amsterdamc., 1997.
20. Muray, J. *The Oxford English Dictionary on Historical Principles*. Oxford: Clarendon Press, 1933.

УДК 070-057.87:004.738.5

МОВНА ЕКСПЛІКАЦІЯ ПОНЯТЬ “ВИКЛАДАЧ” І “СТУДЕНТ” У ТЕКСТАХ СТУДЕНТСЬКОГО ІНТЕРНЕТ-ЖУРНАЛУ

Серебрянская І. М.

*Дніпропетровський національний університет ім. О. Гончара
просп. Гагаріна, 72, м. Дніпро, Україна*

serebryanska@ukr.net

Стаття присвячена питанню трактування понять “викладач” і “студент” в українському суспільстві та їх мовної репрезентації в текстах студентського інтернет-журналу. Визначено актуальні синтаксичні моделі створення мовного образу викладача, виокремлено сучасні асоціації, пов’язані з поняттям “студент”. З’ясовано синтагматичні зв’язки вказаних номінацій.

Ключові слова: викладач, студент, мовний образ, слово, конотативне значення.

ЯЗЫКОВАЯ ЭКСПЛИКАЦИЯ ПОНЯТИЙ “ПРЕПОДАВАТЕЛЬ” И “СТУДЕНТ” В ТЕКСТАХ СТУДЕНЧЕСКОГО ИНТЕРНЕТ-ЖУРНАЛА

Серебрянская И. Н.

*Днепропетровский национальный университет им. О. Гончара
просп. Гагарина, 72, г. Днепр, Украина*

Статья посвящена вопросу толкования понятий “преподаватель” и “студент” в украинском обществе и их языковой репрезентации в текстах студенческого интернет-журнала. Определены актуальные синтаксические модели создания языкового образа преподавателя, выделены современные ассоциации, связанные с понятием “студент”. Установлены синтагматические связи указанных номинаций.

Ключевые слова: преподаватель, студент, языковой образ, слово, коннотативное значение.